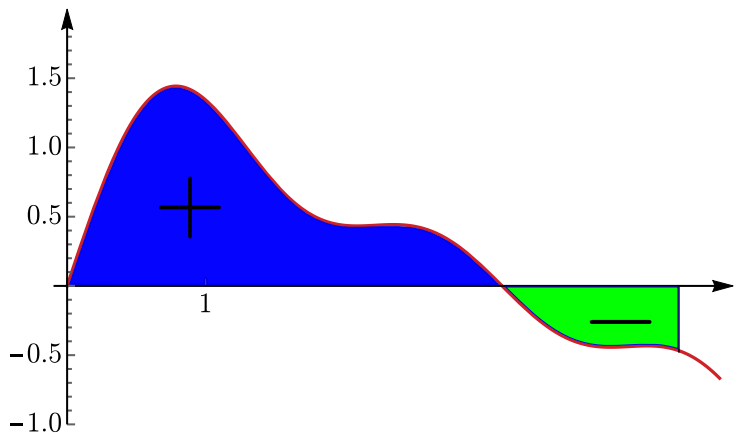

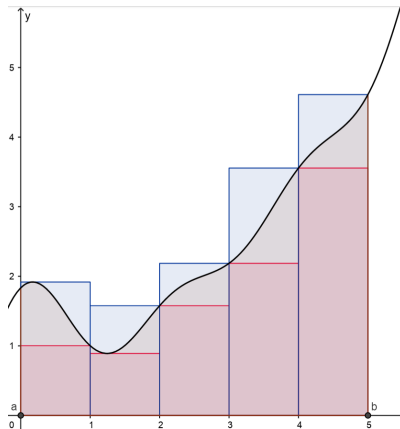
Parciális integrálás, Improprius integrál, Alkalmazások

Nagy Noémi

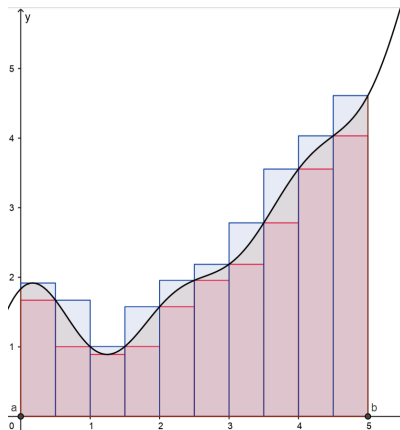
Előjeles terület

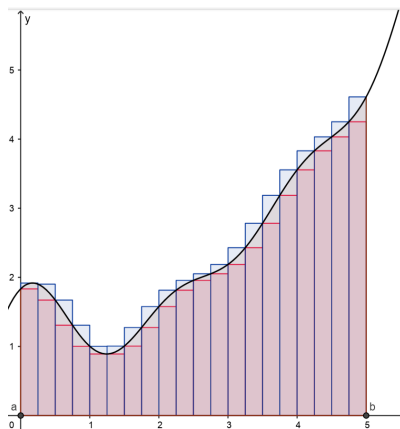
Riemann Integrál

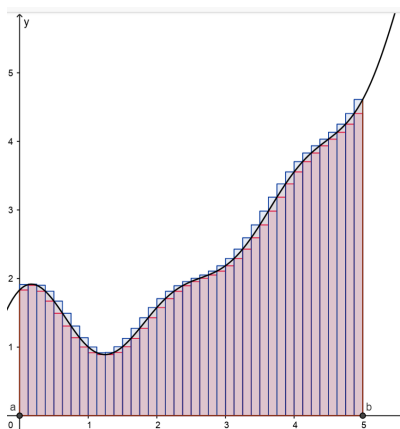
Riemann Integrál

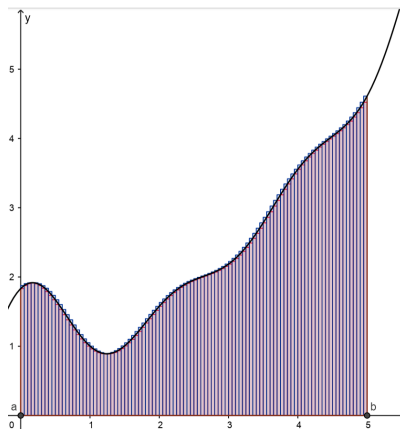
Riemann Integrál

Riemann Integrál

Riemann Integrál

Newton-Leibniz formula

Definíció

Az $f(x)$ függvény *primitív függvénye* $F(x)$, ha $F'(x) = f(x)$.

Newton-Leibniz formula

Definíció

Az $f(x)$ függvény *primitív függvénye* $F(x)$, ha $F'(x) = f(x)$.

Tétel (Newton-Leibniz formula)

Legyen $g(x) \in R_{[a,b]}$ és legyen $G(x)$ az $g(x)$ primitív függvénye, ekkor:

$$\int_a^b g(x) dx = G(b) - G(a)$$

Határozatlan integrál definíciója

Ha $F(x)$ primitív függvény akkor $F(x) + C$ is az (ahol C egy tetszőleges konstans jelöl). Az [Integrálszámítás első főtételéből](#) tudjuk, hogy más primitív függvény nincsen.

Határozatlan integrál definíciója

Ha $F(x)$ primitív függvény akkor $F(x) + C$ is az (ahol C egy tetszőleges konstans jelöl). Az **Integrálszámítás első főtételéből** tudjuk, hogy más primitív függvény nincsen.

Definíció

Az $f(x)$ **határozatlan integrálján** az $f(x)$ összes primitív függvényének a halmazát értjük. Jele: $\int f(x) dx$.

Határozatlan integrál definíciója

Ha $F(x)$ primitív függvény akkor $F(x) + C$ is az (ahol C egy tetszőleges konstans jelöl). Az **Integrálszámítás első főtétele**ből tudjuk, hogy más primitív függvény nincsen.

Definíció

Az $f(x)$ **határozatlan integrálján** az $f(x)$ összes primitív függvényének a halmazát értjük. Jele: $\int f(x) dx$.

Például:

$$\int x \, dx = \frac{x^2}{2} + C$$

Határozatlan integrál definíciója

Ha $F(x)$ primitív függvény akkor $F(x) + C$ is az (ahol C egy tetszőleges konstans jelöl). Az **Integrálszámítás első főtételéből** tudjuk, hogy más primitív függvény nincsen.

Definíció

Az $f(x)$ **határozatlan integrálján** az $f(x)$ összes primitív függvényének a halmazát értjük. Jele: $\int f(x) dx$.

Például:

$$\int x \, dx = \frac{x^2}{2} + C$$

Ezt ellenőrizni úgy lehet, hogy visszaderiváljuk tehát $(\frac{x^2}{2} + C)' = \frac{2x}{2}$

Parciális integrálás

Eddig, néhány összefüggés deriválásából kaptuk az alapintegrálokat. Nem feltétlenül tudtunk viszont olyan integrálokkal mit kezdeni, ahol a függvények szorozva vannak egymással:

$$\int f(x)g(x) dx = ?$$

Parciális integrálás

Eddig, néhány összefüggés deriválásából kaptuk az alapintegrálokat. Nem feltétlenül tudtunk viszont olyan integrálokkal mit kezdeni, ahol a függvények szorozva vannak egymással:

$$\int f(x)g(x) dx = ?$$

Az ilyen esetekben segíthet a parciális integrálás.

Képlete

A parciális integrálás képlete a szorzat függvény deriválási szabályából jön

Képlete

A parciális integrálás képlete a szorzat függvény deriválási szabályából jön

$$(u(x) \cdot v(x))' = u'(x) \cdot v(x) + u(x)v'(x)$$

Képlete

A parciális integrálás képlete a szorzat függvény deriválási szabályából jön

$$(u(x) \cdot v(x))' = u'(x) \cdot v(x) + u(x)v'(x)$$

Ezt átrendezve kapjuk, hogy:

$$u'(x) \cdot v(x) = (u(x) \cdot v(x))' - u(x)v'(x)$$

Képlete

A parciális integrálás képlete a szorzat függvény deriválási szabályából jön

$$(u(x) \cdot v(x))' = u'(x) \cdot v(x) + u(x)v'(x)$$

Ezt átrendezve kapjuk, hogy:

$$u'(x) \cdot v(x) = (u(x) \cdot v(x))' - u(x)v'(x)$$

Mindkét oldalt integrálva, és felhasználva, hogy az integrálás a deriválás inverz művelete, kapjuk:

Képlete

A parciális integrálás képlete a szorzat függvény deriválási szabályából jön

$$(u(x) \cdot v(x))' = u'(x) \cdot v(x) + u(x)v'(x)$$

Ezt átrendezve kapjuk, hogy:

$$u'(x) \cdot v(x) = (u(x) \cdot v(x))' - u(x)v'(x)$$

Mindkét oldalt integrálva, és felhasználva, hogy az integrálás a deriválás inverz művelete, kapjuk:

$$\int u'(x)v(x) dx = u(x)v(x) - \int u(x)v'(x) dx$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int x^2 \cdot e^{5x} \, dx =$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int \underbrace{x^2}_{u'} \cdot \underbrace{e^{5x}}_v \, dx =$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int \underbrace{x^2}_{u'} \cdot \underbrace{e^{5x}}_v \, dx = \underbrace{\frac{1}{3}x^3}_u \cdot \underbrace{e^{5x}}_v - \int \underbrace{\frac{1}{3}x^3}_u \cdot \underbrace{5e^{5x}}_{v'} \, dx$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int \underbrace{x^2}_v \cdot \underbrace{e^{5x}}_{u'} \, dx =$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int \underbrace{x^2}_v \cdot \underbrace{e^{5x}}_{u'} \, dx = \underbrace{x^2}_v \cdot \underbrace{\frac{1}{5} e^{5x}}_u - \int \underbrace{2x}_{v'} \cdot \underbrace{\frac{1}{5} e^{5x}}_u \, dx$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int x^2 \cdot e^{5x} \, dx = x^2 \cdot \frac{1}{5} e^{5x} - \frac{2}{5} \int \underbrace{x}_v \cdot \underbrace{e^{5x}}_{u'} \, dx =$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int x^2 \cdot e^{5x} \, dx = x^2 \cdot \frac{1}{5} e^{5x} - \frac{2}{5} \int \underbrace{x}_v \cdot \underbrace{e^{5x}}_{u'} \, dx =$$

$$= \frac{x^2 e^{5x}}{5} - \frac{2}{5} \left(\frac{x e^{5x}}{5} - \frac{1}{5} \int e^{5x} \right) =$$

Példa

$$\int u' v \, dx = uv - \int uv' \, dx$$

$$\int x^2 \cdot e^{5x} \, dx = x^2 \cdot \frac{1}{5} e^{5x} - \frac{2}{5} \int \underbrace{x}_v \cdot \underbrace{e^{5x}}_{u'} \, dx =$$

$$= \frac{x^2 e^{5x}}{5} - \frac{2}{5} \left(\frac{x e^{5x}}{5} - \frac{1}{5} \int e^{5x} \right) = \frac{x^2 e^{5x}}{5} - \frac{2x e^{5x}}{25} + \frac{2 e^{5x}}{125} + C$$

Fajtái

Az alábbi 3 esetet kell felismerni:

Fajtái

Az alábbi 3 esetet kell felismerni:

Az első eset:

$$\int \text{polinom} \cdot \left\{ \begin{array}{c} e^{ax} \\ \sin(ax) \\ \cos(ax) \\ \sinh(ax) \\ \cosh(ax) \end{array} \right\} dx$$

Fajtái

Az alábbi 3 esetet kell felismerni:

Az első eset:

$$\int \text{polinom} \cdot \left\{ \begin{array}{c} e^{ax} \\ \sin(ax) \\ \cos(ax) \\ \sinh(ax) \\ \cosh(ax) \end{array} \right\} dx$$

Itt mindig a trigonometrikus/exponenciális az $u'(x)$ és a polinom a $v(x)$ (mert azt szeretném deriválni, így egyszerűbb alakra hozni).

Fajtái II

Az második eset:

$$\int \text{polinom} \cdot \left\{ \begin{array}{c} \ln(ax) \\ \arcsin(ax) \\ \arccos(ax) \\ \arctan(ax) \\ \text{arcctg}(ax) \\ \text{arsinh}(ax) \\ \vdots \end{array} \right\} dx$$

Fajtái II

Az második eset:

$$\int \text{polinom} \cdot \left\{ \begin{array}{c} \ln(ax) \\ \arcsin(ax) \\ \arccos(ax) \\ \arctan(ax) \\ \text{arcctg}(ax) \\ \text{arsinh}(ax) \\ \vdots \end{array} \right\} dx$$

Itt mivel csak a polinomnak ismertjük a primitív függvényét, így a polinom lesz az $u'(x)$.

Fajtái II

Az második eset:

$$\int \text{polinom} \cdot \left\{ \begin{array}{c} \ln(ax) \\ \arcsin(ax) \\ \arccos(ax) \\ \arctan(ax) \\ \text{arcctg}(ax) \\ \text{arsinh}(ax) \\ \vdots \end{array} \right\} dx$$

Itt mivel csak a polinomnak ismertjük a primitív függvényét, így a polinom lesz az $u'(x)$.

Példák $\int \ln(x) dx = ?$, $\int \text{arsinh}(x) dx = ?$, $\int x \arctan(x) dx = ?$

Fajtái III

A harmadik eset:

$$\int \left\{ \begin{array}{c} e^{ax} \\ \sin(ax) \\ \cos(ax) \\ \sinh(ax) \\ \cosh(ax) \end{array} \right\} \cdot \left\{ \begin{array}{c} e^{bx} \\ \sin(bx) \\ \cos(bx) \\ \sinh(bx) \\ \cosh(bx) \end{array} \right\} dx$$

Fajtái III

A harmadik eset:

$$\int \left\{ \begin{array}{c} e^{ax} \\ \sin(ax) \\ \cos(ax) \\ \sinh(ax) \\ \cosh(ax) \end{array} \right\} \cdot \left\{ \begin{array}{c} e^{bx} \\ \sin(bx) \\ \cos(bx) \\ \sinh(bx) \\ \cosh(bx) \end{array} \right\} dx$$

Kétszer kell parciálisan integrálni. Példa: $\int e^{3x} \sin(2x) dx = ?$

Fajtái III

A harmadik eset:

$$\int \left\{ \begin{array}{c} e^{ax} \\ \sin(ax) \\ \cos(ax) \\ \sinh(ax) \\ \cosh(ax) \end{array} \right\} \cdot \left\{ \begin{array}{c} e^{bx} \\ \sin(bx) \\ \cos(bx) \\ \sinh(bx) \\ \cosh(bx) \end{array} \right\} dx$$

Kétszer kell parciálisan integrálni. Példa: $\int e^{3x} \sin(2x) dx = ?$

Bizonyos párosításokat egyszerűbben is integrálhatunk. (ld. Kónya)

Az integrálfüggvény definíciója

Az integrált egy véges szakaszon a függvény alatti területnek definiáltuk.
Érdemes definiálni a

$$F(x) := \int_{x_0}^x f(t) dt$$

mennyiséget rögzített $x_0 \in \mathbb{R}$ mellett. F -et integrálfüggvénynek nevezzük.

Az integrálfüggvény definíciója

Az integrált egy véges szakaszon a függvény alatti területnek definiáltuk. Érdemes definiálni a

$$F(x) := \int_{x_0}^x f(t) dt$$

mennyiséget rögzített $x_0 \in \mathbb{R}$ mellett. F -et integrálfüggvénynek nevezzük.

Tétel

Ha $f \in R_{[a,b]}$, akkor F folytonos, és ha ráadásképp f folytonos is, akkor $F'(x) = f(x)$.

Példa az integrálfüggvényre

Például az

$$\int_0^x e^{-t^2} dt = F(x)$$

függvényt zárt alakban nem tudjuk felírni, de tudjuk, hogy:

Példa az integrálfüggvényre

Például az

$$\int_0^x e^{-t^2} dt = F(x)$$

függvényt zárt alakban nem tudjuk felírni, de tudjuk, hogy:

- ❶ $F(0) = 0$,
- ❷ $F'(x) = e^{-x^2} > 0$, tehát monoton nő,
- ❸ $F''(x) = -2x e^{-x^2}$ tehát konvex, ha $x < 0$ és konkáv, ha $x > 0$,

Háttér

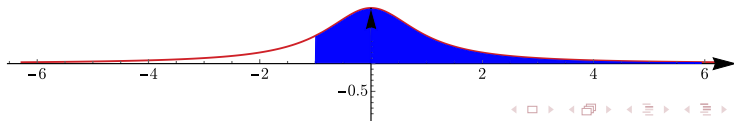
Eddig az integrált csak korlátos intervallumon, korlátos függvényre definiáltuk. De ugyanúgy kérdés lehet (akár egy fizikai rendszernél is), hogy mi az integrálja egy esetleg nem korlátos függvénynek és/vagy egy esetleg nem korlátos intervallumon.

Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

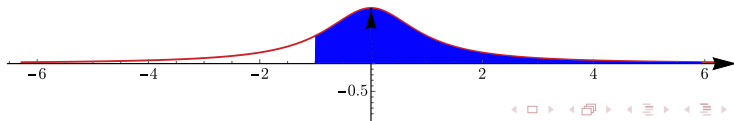
Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_a^A f(x) dx$$

Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

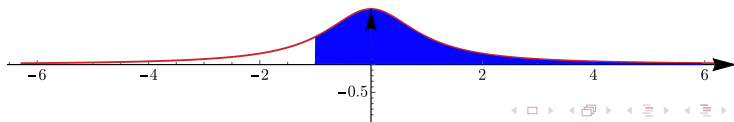
Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_a^A f(x) dx$$

mivel a jobboldal minden egyes véges A -ra jól definiált, kiszámíthatjuk a határértékét. Ha a határérték létezik és véges, akkor azt mondjuk, hogy az improprius integrál konvergens. Különben divergensnek mondjuk.

Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

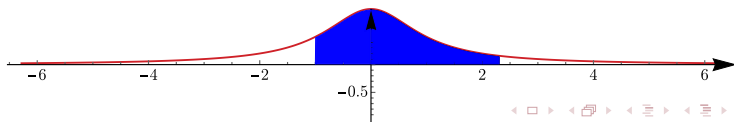
Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_a^A f(x) dx$$

mivel a jobboldal minden egyes véges A -ra jól definiált, kiszámíthatjuk a határértékét. Ha a határérték létezik és véges, akkor azt mondjuk, hogy az improprius integrál konvergens. Különben divergensnek mondjuk.

Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

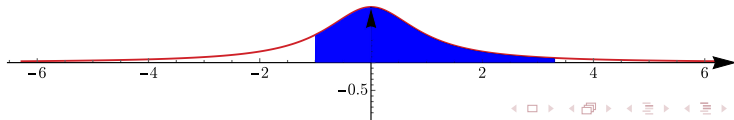
Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_a^A f(x) dx$$

mivel a jobboldal minden egyes véges A -ra jól definiált, kiszámíthatjuk a határértékét. Ha a határérték létezik és véges, akkor azt mondjuk, hogy az improprius integrál konvergens. Különben divergensnek mondjuk.

Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

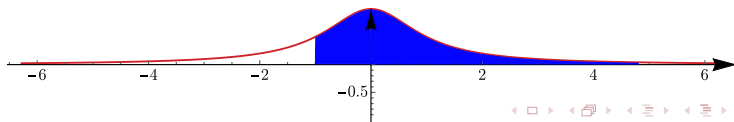
Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_a^A f(x) dx$$

mivel a jobboldal minden egyes véges A -ra jól definiált, kiszámíthatjuk a határértékét. Ha a határérték létezik és véges, akkor azt mondjuk, hogy az improprius integrál konvergens. Különben divergensnek mondjuk.

Első típus: az integrálási intervallum nem korlátos

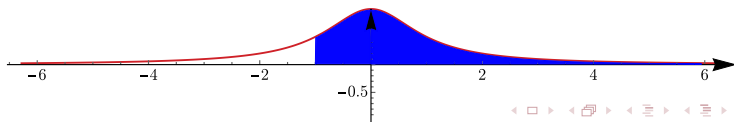
Tanultunk határértéket, így definiálhatjuk a

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx$$

integrált, mint egy határérték:

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_a^A f(x) dx$$

mivel a jobboldal minden egyes véges A -ra jól definiált, kiszámíthatjuk a határértékét. Ha a határérték létezik és véges, akkor azt mondjuk, hogy az improprius integrál konvergens. Különben divergensnek mondjuk.

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_0^{+\infty} 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} [x]_0^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} A = +\infty$$

Az improprius integrál divergens.

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_0^{+\infty} 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} [x]_0^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} A = +\infty$$

Az improprius integrál divergens.

Példa:

$$\int_0^{+\infty} \sin(x) \, dx = ?$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_0^{+\infty} 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} [x]_0^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} A = +\infty$$

Az improprius integrál divergens.

Példa:

$$\int_0^{+\infty} \sin(x) \, dx = ?$$

$$\int_0^{+\infty} \sin(x) \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A \sin(x) \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} [-\cos(x)]_0^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} (1 - \cos(A))$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_0^{+\infty} 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A 1 \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} [x]_0^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} A = +\infty$$

Az improprius integrál divergens.

Példa:

$$\int_0^{+\infty} \sin(x) \, dx = ?$$

$$\int_0^{+\infty} \sin(x) \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A \sin(x) \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} [-\cos(x)]_0^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} (1 - \cos(A))$$

Ennek sem létezik határértéke.

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = ?$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = ?$$

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_1^A x^{-3} dx =$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = ?$$

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_1^A x^{-3} dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^{-2}}{-2} \right]_1^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[-\frac{1}{2x^2} \right]_1^A =$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx &= \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_1^A x^{-3} dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^{-2}}{-2} \right]_1^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[-\frac{1}{2x^2} \right]_1^A = \\ &= \lim_{A \rightarrow +\infty} -\frac{1}{2A^2} - \left(-\frac{1}{2 \cdot 1^2} \right) = \frac{1}{2} \end{aligned}$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_1^{+\infty} \frac{1}{x^3} dx &= \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_1^A x^{-3} dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^{-2}}{-2} \right]_1^A = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[-\frac{1}{2x^2} \right]_1^A = \\ &= \lim_{A \rightarrow +\infty} -\frac{1}{2A^2} - \left(-\frac{1}{2 \cdot 1^2} \right) = \frac{1}{2} \end{aligned}$$

Ez konvergens.

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_2^{+\infty} \frac{6}{x^2 + x - 2} dx = ?$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_2^{+\infty} \frac{6}{x^2 + x - 2} dx = ?$$

Bontsuk parciális törtre:

$$\frac{6}{x^2 + x - 2} = \frac{A}{x - 1} + \frac{B}{x + 2} \Rightarrow 6 = A(x + 2) + B(x - 1)$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_2^{+\infty} \frac{6}{x^2 + x - 2} dx = ?$$

Bontsuk parciális törtekre:

$$\frac{6}{x^2 + x - 2} = \frac{A}{x - 1} + \frac{B}{x + 2} \Rightarrow 6 = A(x + 2) + B(x - 1)$$

$$x = -2 \Rightarrow B = -2, \quad x = 1 \Rightarrow A = 2, \text{ innen}$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_2^{+\infty} \frac{6}{x^2 + x - 2} dx = ?$$

Bontsuk parciális törtekre:

$$\frac{6}{x^2 + x - 2} = \frac{A}{x - 1} + \frac{B}{x + 2} \Rightarrow 6 = A(x + 2) + B(x - 1)$$

$x = -2 \Rightarrow B = -2$, $x = 1 \Rightarrow A = 2$, innen

$$\int_2^{+\infty} \frac{6}{x^2 + x - 2} dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_2^A \frac{2}{x - 1} - \frac{2}{x + 2} dx =$$

$$= 2 \lim_{A \rightarrow +\infty} [\ln |x - 1| - \ln |x + 2|]_2^A = 2 \left(\lim_{A \rightarrow +\infty} \ln |A - 1| - \ln |A + 2| + \ln(4) \right) =$$

$$= 2 \lim_{A \rightarrow +\infty} \underbrace{\ln \left| \frac{A - 1}{A + 2} \right|}_{\rightarrow 1} + 2 \ln(4) = 2 \ln(4). \text{ Ez konvergens.}$$

Példák az első típusra

Természetesen $-\infty$ -re analóg módon megy, **példa**:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4+x^2} dx = ?$$

Példák az első típusra

Természetesen $-\infty$ -re analóg módon megy, **példa**:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4+x^2} dx = ?$$

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4 + \frac{4x^2}{4}} dx = \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{1}{4} \frac{1}{1 + \left(\frac{x}{2}\right)^2} dx =$$

Példák az első típusra

Természetesen $-\infty$ -re analóg módon megy, **példa**:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4+x^2} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4 + \frac{4x^2}{4}} dx &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{1}{4} \frac{1}{1 + \left(\frac{x}{2}\right)^2} dx = \\ &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \left[\frac{1}{4} \frac{\arctan\left(\frac{x}{2}\right)}{\frac{1}{2}} \right]_A^{-1} = \left(\frac{\arctan\left(-\frac{1}{2}\right)}{2} \right) - \lim_{A \rightarrow -\infty} \frac{\arctan\left(\frac{A}{2}\right)}{2} \end{aligned}$$

Példák az első típusra

Természetesen $-\infty$ -re analóg módon megy, **példa**:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4+x^2} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4 + \frac{4x^2}{4}} dx &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{1}{4} \frac{1}{1 + \left(\frac{x}{2}\right)^2} dx = \\ &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \left[\frac{1}{4} \frac{\arctan\left(\frac{x}{2}\right)}{\frac{1}{2}} \right]_A^{-1} = \left(\frac{\arctan\left(-\frac{1}{2}\right)}{2} \right) - \lim_{A \rightarrow -\infty} \frac{\arctan\left(\frac{A}{2}\right)}{2} \\ &= \frac{\pi}{4} - \frac{\arctan\left(\frac{1}{2}\right)}{2}. \end{aligned}$$

Példák az első típusra

Természetesen $-\infty$ -re analóg módon megy, **példa**:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4+x^2} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{4 + \frac{4x^2}{4}} dx &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{1}{4} \frac{1}{1 + \left(\frac{x}{2}\right)^2} dx = \\ &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \left[\frac{1}{4} \frac{\arctan\left(\frac{x}{2}\right)}{\frac{1}{2}} \right]_A^{-1} = \left(\frac{\arctan\left(-\frac{1}{2}\right)}{2} \right) - \lim_{A \rightarrow -\infty} \frac{\arctan\left(\frac{A}{2}\right)}{2} \\ &= \frac{\pi}{4} - \frac{\arctan\left(\frac{1}{2}\right)}{2}. \end{aligned}$$

Tehát konvergens.

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx = ?$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx = ?$$

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx = \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{-1}{2-x} \ln^{-\frac{3}{2}}(2-x) dx =$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{-1}{2-x} \ln^{-\frac{3}{2}}(2-x) dx = \\ &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \left[\frac{\ln^{-\frac{1}{2}}(2-x)}{-\frac{1}{2}} \right]_A^{-1} = \lim_{A \rightarrow -\infty} -\frac{2}{\sqrt{\ln(3)}} + \frac{2}{\sqrt{\ln(2-A)}} \end{aligned}$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{-1}{2-x} \ln^{-\frac{3}{2}}(2-x) dx = \\ &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \left[\frac{\ln^{-\frac{1}{2}}(2-x)}{-\frac{1}{2}} \right]_A^{-1} = \lim_{A \rightarrow -\infty} -\frac{2}{\sqrt{\ln(3)}} + \frac{2}{\sqrt{\ln(2-A)}} \\ &= -\frac{2}{\sqrt{\ln(3)}} \end{aligned}$$

Példák az első típusra

Példa:

$$\int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx = ?$$

$$\begin{aligned} \int_{-\infty}^{-1} \frac{1}{(x-2)\sqrt{\ln^3(2-x)}} dx &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \int_A^{-1} \frac{-1}{2-x} \ln^{-\frac{3}{2}}(2-x) dx = \\ &= \lim_{A \rightarrow -\infty} \left[\frac{\ln^{-\frac{1}{2}}(2-x)}{-\frac{1}{2}} \right]_A^{-1} = \lim_{A \rightarrow -\infty} -\frac{2}{\sqrt{\ln(3)}} + \frac{2}{\sqrt{\ln(2-A)}} \\ &= -\frac{2}{\sqrt{\ln(3)}} \end{aligned}$$

Tehát konvergens.

Fontos megjegyzés

Megjegyzés: Az $\int_a^b f(x) dx$ improprius integrált (ahol a és b lehet $\pm\infty$ is) csak akkor mondjuk konvergensnek, ha minden $c \in (a,b)$ -re

$$\int_a^c f(x) dx, \quad \int_c^b f(x) dx$$

integrálok konvergensek.

Fontos megjegyzés (Példa)

Példa:

$$\int_{-\infty}^{+\infty} x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \lim_{B \rightarrow +\infty} \int_{-A}^B x \, dx$$

Ha $A = B$ -t választanánk, akkor az integrál minden A -ra 0 lenne, így

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_{-A}^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_{-A}^A = 0$$

Fontos megjegyzés (Példa)

Példa:

$$\int_{-\infty}^{+\infty} x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \lim_{B \rightarrow +\infty} \int_{-A}^B x \, dx$$

Ha $A = B$ -t választanánk, akkor az integrál minden A -ra 0 lenne, így

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_{-A}^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_{-A}^A = 0$$

De a fenti megjegyzésben $c = 0$ -t választva

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_0^A = +\infty,$$

Fontos megjegyzés (Példa)

Példa:

$$\int_{-\infty}^{+\infty} x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \lim_{B \rightarrow +\infty} \int_{-A}^B x \, dx$$

Ha $A = B$ -t választanánk, akkor az integrál minden A -ra 0 lenne, így

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_{-A}^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_{-A}^A = 0$$

De a fenti megjegyzésben $c = 0$ -t választva

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_0^A = +\infty, \quad \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_{-A}^0 x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_{-A}^0 = -\infty,$$

Fontos megjegyzés (Példa)

Példa:

$$\int_{-\infty}^{+\infty} x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \lim_{B \rightarrow +\infty} \int_{-A}^B x \, dx$$

Ha $A = B$ -t választanánk, akkor az integrál minden A -ra 0 lenne, így

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_{-A}^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_{-A}^A = 0$$

De a fenti megjegyzésben $c = 0$ -t választva

$$\lim_{A \rightarrow +\infty} \int_0^A x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_0^A = +\infty, \quad \lim_{A \rightarrow +\infty} \int_{-A}^0 x \, dx = \lim_{A \rightarrow +\infty} \left[\frac{x^2}{2} \right]_{-A}^0 = -\infty,$$

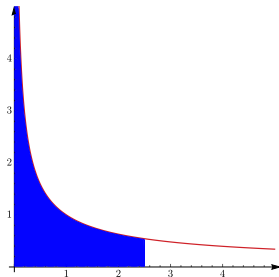
Tehát ez az improprius integrál divergens. (Viszont szokták azt mondani, hogy a Cauchy-féle főértéke véges.)

Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos a egy jobboldali pontozott környezetében (f tipikusan nincs is értelmezve a -ban), ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

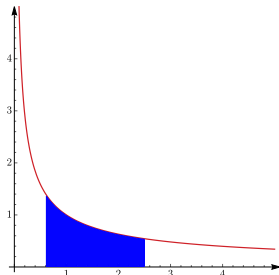
Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos a egy jobboldali pontozott környezetében (f tipikusan nincs is értelmezve a -ban), ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow a+} \int_{\omega}^b f(x) dx$$

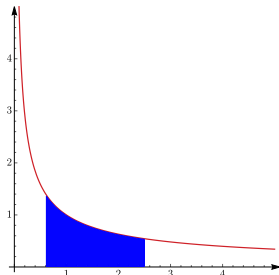
Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos a egy jobboldali pontozott környezetében (f tipikusan nincs is értelmezve a -ban), ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow a+} \int_{\omega}^b f(x) dx$$

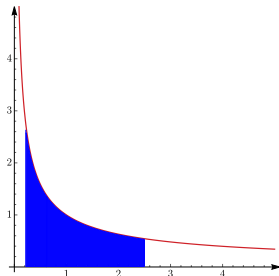
Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos a egy jobboldali pontozott környezetében (f tipikusan nincs is értelmezve a -ban), ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow a+} \int_{\omega}^b f(x) dx$$

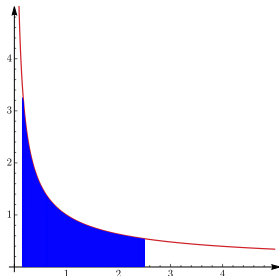
Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos a egy jobboldali pontozott környezetében (f tipikusan nincs is értelmezve a -ban), ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow a+} \int_{\omega}^b f(x) dx$$

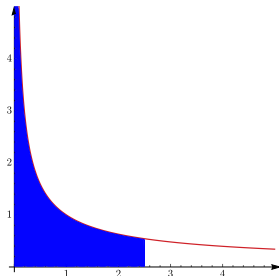
Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos a egy jobboldali pontozott környezetében (f tipikusan nincs is értelmezve a -ban), ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow a+} \int_{\omega}^b f(x) dx$$

Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos b egy baloldali pontozott környezetében, ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos b egy baloldali pontozott környezetében, ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow b-} \int_a^{\omega} f(x) dx$$

Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos $c \in (a, b)$ egy pontozott környezetében, ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

Második típus: a függvény nem korlátos

Tegyük fel, hogy f nem korlátos $c \in (a, b)$ egy pontozott környezetében, ekkor az:

$$\int_a^b f(x) dx$$

integrált, megint határértékként definiáljuk:

$$\int_a^b f(x) dx = \lim_{\omega \rightarrow c-} \int_a^{\omega} f(x) dx + \lim_{\varepsilon \rightarrow c+} \int_{\varepsilon}^b f(x) dx$$

Itt is igaz a **Fontos megjegyzés!** Lásd: $\int_{-1}^1 \frac{1}{x} dx$ impr. integrál divergens.

Példa a második típusra

Példa:

$$\int_0^1 \frac{\sqrt{\arcsin(x)}}{\sqrt{1-x^2}} dx = ?$$

Példa a második típusra

Példa:

$$\int_0^1 \frac{\sqrt{\arcsin(x)}}{\sqrt{1-x^2}} dx = ?$$

Megoldás:

$$\int_0^1 \frac{\sqrt{\arcsin(x)}}{\sqrt{1-x^2}} dx = \lim_{\omega \rightarrow 1^-} \int_0^{\omega} \frac{1}{\sqrt{1-x^2}} \arcsin^{\frac{1}{2}}(x) dx =$$

Példa a második típusra

Példa:

$$\int_0^1 \frac{\sqrt{\arcsin(x)}}{\sqrt{1-x^2}} dx = ?$$

Megoldás:

$$\begin{aligned} \int_0^1 \frac{\sqrt{\arcsin(x)}}{\sqrt{1-x^2}} dx &= \lim_{\omega \rightarrow 1-} \int_0^{\omega} \frac{1}{\sqrt{1-x^2}} \arcsin^{\frac{1}{2}}(x) dx = \\ &= \lim_{\omega \rightarrow 1-} \left[\frac{\arcsin^{\frac{3}{2}}(x)}{\frac{3}{2}} \right]_0^{\omega} = \lim_{\omega \rightarrow 1-} \frac{2 \arcsin^{\frac{3}{2}}(\omega)}{3} - 0 = \frac{2}{3} \left(\frac{\pi}{2} \right)^{\frac{3}{2}} \end{aligned}$$

Területszámítás

Az f és g függvények grafikonjai által közbezárt terület:

$$\int_a^b |f(x) - g(x)| dx$$

Területszámítás

Az f és g függvények grafikonjai által közbezárt terület:

$$\int_a^b |f(x) - g(x)| dx$$

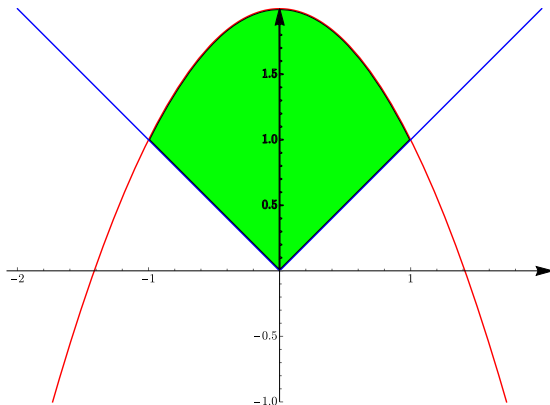
Ahol, a és b f és g függvények grafikonjainak metszéspontjai, azaz az $f(x) = g(x)$ egyenlet megoldásai.

Területszámítás Példa

Példa: Számítsuk ki az $|x|$ és a $2 - x^2$ függvények által közbezárt területet.

Területszámítás Példa

Példa: Számítsuk ki az $|x|$ és a $2 - x^2$ függvények által közbezárt területet.

Területszámítás Példa

Példa: Számítsuk ki az $|x|$ és a $2 - x^2$ függvények által közbezárt területet.

Területszámítás Példa

Példa: Számítsuk ki az $|x|$ és a $2 - x^2$ függvények által közbezárt területet.

Megoldás:

$$\int_{-1}^1 |2 - x^2 - |x|| \, dx = 2 \int_0^1 2 - x^2 - x \, dx = 2 \left[2x - \frac{x^3}{3} - \frac{x^2}{2} \right]_0^1 =$$

Területszámítás Példa

Példa: Számítsuk ki az $|x|$ és a $2 - x^2$ függvények által közbezárt területet.

Megoldás:

$$\begin{aligned} \int_{-1}^1 |2 - x^2 - |x|| \, dx &= 2 \int_0^1 2 - x^2 - x \, dx = 2 \left[2x - \frac{x^3}{3} - \frac{x^2}{2} \right]_0^1 = \\ &= 2 \left[2 - \frac{1}{3} - \frac{1}{2} - 0 \right] = \end{aligned}$$

Területszámítás Példa

Példa: Számítsuk ki az $|x|$ és a $2 - x^2$ függvények által közbezárt területet.

Megoldás:

$$\begin{aligned} \int_{-1}^1 |2 - x^2 - |x|| \, dx &= 2 \int_0^1 2 - x^2 - x \, dx = 2 \left[2x - \frac{x^3}{3} - \frac{x^2}{2} \right]_0^1 = \\ &= 2 \left[2 - \frac{1}{3} - \frac{1}{2} - 0 \right] = 2 \frac{7}{6} = \frac{7}{3} \end{aligned}$$

Ívhossz

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az a és b között a grafikon hossza

$$\int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

Ívhossz

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az a és b között a grafikon hossza

$$\int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

Példa: Számoljuk ki $\cosh(x)$ grafikonjának hosszát -145 és 145 között:

Ívhossz

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az a és b között a grafikon hossza

$$\int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

Példa: Számoljuk ki $\cosh(x)$ grafikonjának hosszát -145 és 145 között:
Ekkor $a = -145$, $b = 145$ $f(x) = \cosh(x)$. Így:

Ívhossz

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az a és b között a grafikon hossza

$$\int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

Példa: Számoljuk ki $\cosh(x)$ grafikonjának hosszát -145 és 145 között:
Ekkor $a = -145$, $b = 145$ $f(x) = \cosh(x)$. Így:

$$\int_{-145}^{145} \sqrt{1 + (\cosh'(x))^2} dx = \int_{-145}^{145} \sqrt{1 + \sinh^2(x)} dx =$$

Ívhossz

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az a és b között a grafikon hossza

$$\int_a^b \sqrt{1 + (f'(x))^2} dx$$

Példa: Számoljuk ki $\cosh(x)$ grafikonjának hosszát -145 és 145 között:
Ekkor $a = -145$, $b = 145$ $f(x) = \cosh(x)$. Így:

$$\begin{aligned} \int_{-145}^{145} \sqrt{1 + (\cosh'(x))^2} dx &= \int_{-145}^{145} \sqrt{1 + \sinh^2(x)} dx = \\ \int_{-145}^{145} \cosh(x) dx &= \sinh(145) - \sinh(-145) = 2 \sinh(145) \end{aligned}$$

Forgástestek térfogata

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az f grafikonjának az x tengely körüli megforgatásával kapott test térfogata

$$\pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Forgástestek térfogata

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az f grafikonjának az x tengely körüli megforgatásával kapott test térfogata

$$\pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Példa: Számoljuk ki az egységsugarú gömb térfogatát:

Forgástestek térfogata

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az f grafikonjának az x tengely körüli megforgatásával kapott test térfogata

$$\pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Példa: Számoljuk ki az egységsugarú gömb térfogatát:

Ekkor $a = -1$, $b = 1$ $f(x) = \sqrt{1 - x^2}$. Így:

Forgástestek térfogata

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az f grafikonjának az x tengely körüli megforgatásával kapott test térfogata

$$\pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Példa: Számoljuk ki az egységsugarú gömb térfogatát:

Ekkor $a = -1$, $b = 1$ $f(x) = \sqrt{1 - x^2}$. Így:

$$\pi \int_{-1}^1 (1 - x^2) dx = \pi \left[x - \frac{x^3}{3} \right]_{-1}^1 = \dots$$

Forgástestek térfogata

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az f grafikonjának az x tengely körüli megforgatásával kapott test térfogata

$$\pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Példa: Számoljuk ki az egységsugarú gömb térfogatát:

Ekkor $a = -1$, $b = 1$ $f(x) = \sqrt{1 - x^2}$. Így:

$$\pi \int_{-1}^1 (1 - x^2) dx = \pi \left[x - \frac{x^3}{3} \right]_{-1}^1 = \pi \left[1 - \frac{1}{3} - \left(-1 - \frac{-1}{3} \right) \right] = \frac{4\pi}{3}.$$

Forgástestek térfogata

Ha f folytonos (a,b) -n, akkor az f grafikonjának az x tengely körüli megforgatásával kapott test térfogata

$$\pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Példa: Számoljuk ki az egységsugarú gömb térfogatát:

Ekkor $a = -1$, $b = 1$ $f(x) = \sqrt{1 - x^2}$. Így:

$$\pi \int_{-1}^1 (1 - x^2) dx = \pi \left[x - \frac{x^3}{3} \right]_{-1}^1 = \pi \left[1 - \frac{1}{3} - \left(-1 - \frac{-1}{3} \right) \right] = \frac{4\pi}{3}.$$

Gömb térfogata: $V = \frac{4r^3\pi}{3}$.

Félév során vettük

- 1 Lineáris algebra (mátrixok, vektorok Gauss-elimináció)
- 2 Sorozatok határértéke
- 3 Függvények határértéke
- 4 Komplex Számok
- 5 Differenciál, deriválás (függvényvizsgálat)
- 6 Integrálás